

הממשלה רוצה שהעובדים ישארו? שתעשה את הדבר האנושי

עובדי חקלאות תאילנדים בעקבות אירועי ה-7.10 | ד"ר יובל לבנת

החמשלה רוצה שהעובדים ישארו? שתעשה את הדבר האנושי

עובדי חקלאות תאילנדים בעקבות אירועי ה-7.10

ד"ר יובל לבנת

אלפי עובד חקלאות תאילנדים עוזבים את ישראל בעקבות אירועי ה-7.10, בטיסות חילוץ חנימיות שמארגנת להם שגרירות תאילנד בישראל.¹ בין שלל הצעות המדיניות שמועלות על מנת להתמודד עם מציאות זו, יש גם את זו של השר הטרי גדעון סער: לשלול מהעוזבים את פיצויי הפיטורים. זה אינו יכול להיות סוג הפתרון לבעיה.

רקע

מאז סוף שנות ה-80 של המאה הקודמת הכניסה מדינת ישראל מאות אלפי עובדים זרים לישראל (וזאת לצד עובדים פלסטינים) – בעיקר לענפי הסיעוד, החקלאות והבניין. בסוף הרבעון השני של שנת 2023 שהו בישראל כ-140 אלף עובדים זרים, כ-82% מהם באשרה כדין. מתוכם שהו ועבדו בישראל כ-30 אלף עובדים זרים בענף החקלאות, מרביתם מתאילנד.²

תנאי העסקתם של עובדי החקלאות היו ונתרו קשים, ורצופי הפרות של דיני העבודה.³ מנגנוני האכיפה שהעמידה המדינה להגנה על אותם עובדים היו ונתרו נרפים ביותר.⁴ מדינת ישראל עשתה במשך שנים כמעט הכל כדי להבהיר לאותם עובדים ששהותם

1 טלי חרותי סובר, "עובדים תאילנדים עוזבים את ישראל בעזרת 'כרטיס טיסה מהמלך', והמחסור בעובדי חקלאות מתרחב", דה מרקר 19.10.23.

2 רשות האוכלוסין וההגירה, נתוני זרים בישראל (יולי 2023), לוח 5.

3 חני בן ישראל "חקיקת מגן בדיני העבודה" **תכנית אלטרנטיבית למאבק בסחר בבני אדם: מודל מוצע לפי גישת העבודה לסחר** (הילה שמיר ומעיין נייזנה עורכות), 60, בעמ' 61; יהל קורלנדר ועידית צימרמן, "מגורים הולמים" למהגרי עבודה בענף החקלאות והסיעוד לפני התפרצות מגפת הקורונה ואחריה, הגירה 12 (2022); רבקה רייכמן ונונה קושנירוביץ' **יעילות ההסכמים הביטורליים: גיוס, מימוש זכויות, תנאי חיים ותעסוקה של מהגרי עבודה לענפי החקלאות, הבנייה והסיעוד בישראל 2011-2018**, עמ' 17-31 (2019); יהל קורלנדר, מיכל תג'ר וזואי גוטצייט "הפרטה, הדרה והפקרה - בריאותם של מהגרי-העבודה בענף החקלאות בישראל", משפט וממשל כז 1 (2023); אבינעם כהן ויהל קורלנדר, **ענף החקלאות כאתר של סחר בבני אדם למטרות עבדות ועבודת כפייה: בין גיוס מהגרים לזכויות עובדים, בתוך סחר בבני אדם (שמיר, בן ישראל ונייזנה עורכות, 2023) 239.**

4 יובל לבנת, **ההסכמים הביטורליים של ישראל עם מדינות המוצא של מהגרי עבודה: במה הם עוסקים, ממה הם מתעלמים ומה הסיבות לכך?** עיוני משפט מו 113, 137-138 (2022)

כאן היא זמנית, וכי מצופה מהם לעבוד, ולא להיטמע בחברה ובתרבות המקומית.⁵ כך, למשל, המדינה אינה מאפשרת לבני זוג להיכנס לישראל לצורך עבודה יחידו; אך גם אם הכירו זוג עובדים זרים זה את זה בעבודתם כאן והתאהבו רחמנא ליצלן, וככל שהדבר נודע לרשויות ההגירה – אחד משניהם יידרש לעזוב את המדינה, מחשש שההתאהבות תוביל להשתקעות במדינה.⁶ המדינה הודיעה פעמים אינספור בפני בתי המשפט ש"נקודת המוצא בכל דיון בנושא הגירתם של זרים לישראל היא שמדינת ישראל היא מדינת היהודים; מדינת שבות של יהודים לארצם; המדינה אינה מדינת הגירה",⁷ ובתי המשפט מקבלים זאת ומאשרים מדיניות של הדרה ממנגנונים ממלכתיים של ביטחון סוציאלי (למשל, אי החלת חוק ביטוח בריאות ממלכתי על עובדים זרים), ומניעת כל אפשרות של שהיית קבע במדינה.⁸

חרף תנאי העבודה הקשים, ומדיניות ההגירה הנוקשה של המדינה, ונוכח פערים כלכליים גלובליים, ממשיכים עובדים מתאילנד להגיע לישראל. ממחקרם של יהל קורלנדר ומתן קמינר, המבוסס בין השאר על ראיונות עם מעסיקים בחקלאות ועם נציגי חברות כוח אדם, עולה שהמעסיקים הישראלים שמחים על הגעתם, ואף בנו סטראוטיפי ביחס לאופייים ולטבעם של עובדים אלה: "התלהבותם של החקלאים מהעובדים מתאילנד לוותה בבניית סטראוטיפי אודות 'האופי התרבותי' שלהם כך שישרת את האינטרסים ואת הדימוי העצמי של המעסיקים. על פי הסטריאוטיפ, ה'תאילנדים' מותאמים במיוחד לעבודה חקלאית, צייתנים, וממושמצים מטבעם".⁹

---

5 שחר שוהם וחני בן ישראל, "קהילה ומשפחה" תכנית אלטרנטיבית למאבק בסחר בבני אדם: מודל מוצע לפי גישת העבודה לסחר (הילה שמיר ומעיין נייזנה עורכות) 79.

6 חני בן-ישראל ועודד פלר, אין מדינה לאהבה (2006); יובל לבנת, פליטות ומעמד קבע במדינת המקלט, בתוך לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל (טלי קריצמן אמיר עורכת, 2015) 375-370.

7 ציטוט מעמדת המדינה בהתדיינות בבית המשפט המחוזי בעת"מ 2474-07 קריסטינה נ' ממשלת ישראל (נבו 29.7.20109).

8 יובל לבנת, פליטות ומעמד קבע במדינת המקלט, בתוך לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל (טלי קריצמן אמיר עורכת, 2015) 389-378.

9 יהל קורלנדר ומתן קמינר, "עובדים קבועים מאחורי הבית: העסקת מהגרי עבודה מתאילנד בחקלאות במרחב הכפרי" אופקים בגיאוגרפיה 98, 131, 132 (2020).

עבודה ללא מיגון, לפני ואחרי ה-7.10

יתכן שהחקלאים והמדינה ציפו שגם בנסיבות הקשות הנוכחיות ישמרו העובדים התאילנדים על "אופיים הצייתני", וימשיכו לעבוד בשדות הנגב המערבי והגליל העליון. אכן, עובדי חקלאות תאילנדים כבר נפגעו בעבר, ואף שילמו בחייהם, מפגיעות טילים בזמן עבודתם בשדות ללא כל מיגון.¹⁰ בדו"ח של רופאים לזכויות אדם וקו לעובד מ-2021 נכתב ביחס לאירועים בטחוניים בעבר, ש"המעסיקים מתעקשים שהעובדים יגיעו לעבודה גם בעתות חירום, על שום החשש ליבול ומשום אי הוודאות לגבי הפיצוי אותו יקבלו מהרשויות".¹¹ והעובדים התאילנדים אכן המשיכו לעבוד בעבר, ללא אמצעי מיגון בסיסיים, חרף הרקטות. אבל השבת השחורה של ה-7.10 הייתה בהם – כמו בתושבים הישראליים של הנגב המערבי – בצורה חמורה עשרות מונים. עשרות מהעובדים נפצעו, נהרגו ונחטפו. חלקם עודם בגדר נעדרים.¹² התגובה שלהם הפעם היתה שונה. אלפי עובדים תאילנדים כבר חזרו למדינתם,¹³ וישנם עוד אחרים שמבקשים ככל הנראה לעשות זאת. זוהי תגובה כמעט מתבקשת, בודאי ביחס לאנשים שהמדינה התעקשה להבהיר להם שנים על גבי שנים שאינם באמת שייכים לכאן. אחרים – מבקשים לנוח ולהתאושש לפני שהם חוזרים לעבודה. רבים מהם מבקשים להישאר בישראל, אך נרתעים מהמשך עבודה בישובים שנמצאים בסיכון גבוה למתקפות החמאס או החיזבאללה.

-
- 10 אביתר שמיר, זואי גוטצייט ומיכל תג'ר, [ארץ אוכלת יושביה: הפקרת בריאותם של מהגרי עבודה בחקלאות](#), 39-41; ראו עוד, לדוגמה, שמוליק חדד, [קסאם בנתיב העשרה: עובד בחממות נהרג](#), Ynet, 18.3.2010.
- 11 אביתר שמיר, זואי גוטצייט ומיכל תג'ר, [ארץ אוכלת יושביה: הפקרת בריאותם של מהגרי עבודה בחקלאות](#), בעמ' 40.
- 12 לפי דיווח אחד, כ-35 אזרחי תאילנד נרצחו במתקפת חמאס, ו-80 עדיין נעדרים (נתנאל גאמס, "מעורר שאט נפש": [גדעון סער מציע לשלול פיצויים מעובדים זרים שרוצים לעזוב](#) דה מרקר 22.10.23). לפי דיווח אחר, ישנם 54 אזרחים תאילנדים בין החטופים (איתמר אייכנר, [הממשלה: 138 מהחטופים עזה מחזיקים דרכון זר](#), Ynet, 25.10.2023).
- 13 שרון כידון, ניר כהן ונווית זומר, "מ-17 עובדים תאילנדים נשארתי עם 0, איך נשקם את המשק ביום שאחרי?", Ynet, 26.10.23

שדות שרופים במועצה האיזורית אשכול
כתוצאה מעפיפוני תבערה
צילום: [ויקיפדיה, ניצן כהן](#)

התמודדות עם המצב – המדיניות הראויה

אין ספק שהעזיבה של כל כך הרבה עובדים תאילנדים מקשה מאוד על התאוששות ענף החקלאות בכלל ועל התאוששותם של החקלאים מישובי "עוטף עזה" בפרט. רבים מהחקלאים לא שרדו את המתקפה של אותו בוקר שבת ארוך, אחרים שכלו בני משפחה או נפצעו. אם לא די בהפקרה הבטחונית מצד המדינה, עתה מגיעה גם הפקרה כלכלית. גם חקלאי הצפון נדרכים כעת נוכח הפגיעה, המתרחשת כבר וזו שצפויה להגיע, בפרנסתם. בנסיבות אלה, ונוכח התלות הרבה של אותם חקלאים בעובדים מתאילנד, אין פלא שהחקלאים וקברניטי המדינה כאחד מעוניינים שעובדים אלה ימשיכו בעבודתם.

אבל, כדברי הסופר מקס פריש, "רצינו עובדים וקיבלנו בני אדם". בני אדם עם פחדים (רציונליים לחלוטין); בני אדם שבשעת משבר רוצים להיות בחיק משפחותיהם; בני אדם שאולי אינם מרגישים צורך להפגין נאמנות סטואית כלפי מדינה ששנים ארוכות ראתה בהם אמצעי ותו לא. הציפיה שהעובדים מתאילנד יגלו פטריוטיות חסרת גבולות כלפי מדינה שהבהירה להם חזור והבהר שהם אינם חלק מהמרקם החברתי-פוליטי שלה, ושתמיד ניתן יהיה להחליפם באחרים, היא אבסורדית ממש. הצעות דרקוניות, כמו הצעתו של השר הטרי ללא תיק גדעון סער, לשלול מעובד תאילנדי שיתפטר את פיצויי הפיטורים שהוא זכאי להם¹⁴ – כלומר, להענישו על בחירתו לחזור למדינתו – הן בבחינת הוספת חטא על פשע.

הממשלה רוצה שהעובדים ימשיכו לעבוד כאן? ראשית, שתעשה את הדבר האנושי הנדרש: תעניק להם את הסיוע והתמיכה שהם זקוקים להם, כמי שחוו על בשרם את הטבח הנוראי. גם ביחס לעובדים מתאילנד, כמו ביחס להרבה מאזרחי המדינה הנפגעים, מי שסייעו להם יותר מכל – בפרט בשלב המיידני אחרי המתקפה – היו מתנדבים וארגוני החברה האזרחית (כמו קבוצת "סיוע לעובדי חקלאות").¹⁵ במקביל, על המדינה לפעול כדי להגביר את בטיחותם של העובדים (למשל, באמצעות הצבת מיגוניות בשטחים הפתוחים ושיכונם בדירות עם ממ"דים). הממשלה יכולה גם להציע

14 נתנאל גאמס, "מעורר שאט נפש": גדעון סער מציע לשלול פיצויים מעובדים זרים שרוצים לעזוב דה מרקר 22.10.23.

15 מערכת "זו הדרך" 22.10.23.

לעובדים אלה תמריצים כספיים (לצד תמיכה ישירה בחקלאים).¹⁶ עוד היא יכולה – כפי שכבר עשתה – להציע שורה של הקלות באסדרת ההגירה, שתגדיל את מצבת עובדי החקלאות הזרים בישראל (לרבות הארכת תקופת השהיה המקובלת של עובדי חקלאות בישראל, "הלבנת" עובדים לא חוקיים וכיו"ב).¹⁷ אך המדינה אינה רשאית להעניש אותם על בחירתם לחזור למדינתם.

על החקלאים בנגב המערבי נפל אסון כבד. אל האסון בנפש מצטרף כעת גם אסון כלכלי. חובה על המדינה לסייע להם, חלילה להפקירם שוב. אך הדרך לעשות זאת אינה יכולה להיות כפיית עבודה – במישרין או בעקיפין – על העובדים מתאילנד. המדינה אינה יכולה לדרוש, אחרי שנים של התנכרות והעברת מסר ברור בדבר "זרותם", שהעובדים התאילנדים יגלו מסירות נפש וימשיכו לעבוד בתנאים של סכנת חיים. היא אינה יכולה לצפות מהם להתאושש בין רגע מהטראומה שחוו. בטווח הקרוב עליה למצוא פתרונות רגולטוריים ותקציביים, שיאפשרו את חזרתם של חלק מהעובדים והעובדות בחקלאות לעבודה ואת מילוי מקומם של העוזבים, המתאבלים והמתאוששים. בטווח הארוך, קבלת העובדים הזרים בסבר פנים יפות והפגנה של הוקרה והכרת תודה על עבודתם הקשה יכולים לא רק להוות מילוי של הצו המוסרי, אלא גם ליצור סולידריות ותחושת שותפות גורל.

---

16 משרד החקלאות אמנם הודיע, בהודעת דוברות מיום 19.10.23, על מתן תמריץ על סך 2,000 ש"ח עבור כל עובד זר שנשאר לעבוד במועצות העוטף", אך לא ברור מהפרסום שהתמריץ יינתן ישירות לעובדים, ומהתנהלות הרשויות בעבר עולה חשש שיועבר לחקלאים. על פי מדיניות זו, העובדים תלויים בחסדי המעסיקים לקבלת הסכומים לידיהם.

17 רשות האוכלוסין וההגירה, הודעה לעיתונות 21.10.2023

